«AZƏRBAYCAN» qəzetinin 1919-cu il 3 aprel (Cümə axşamı günü) tarixli 149-cu nömrəsinin ADA Universitetinin dəstəyi ilə transliterasiyası

AZƏRBAYCAN

Pəncşənbə, 2 rəcəbül-mürəccəb sənə 1337.
3 nisan 1919 sənə.

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

Məhəlli-idarə:
Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrinküncündə 4 nömrəli evdə "Azərbaycan" idarəsi.

Telefon nömrə: 39-60.

Tək nüsxəsi 80 qəpik.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır.

Dərc olunmayan övraq iadə edilməz.

Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir.

Abunə şəraiti:
Bakı üçün 1 aylığı 20 rublə,
2 aylığı 35 rublə, 3 aylığı 50 rublə.
Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 25 rublə,
2 aylığı 45 rublə, 3 aylığı 60 rublədir.

Elan fiatı: birinci səhifədə sətri 4 rublə,
axırıncı səhifədə sətri 3 rublə,
itən şeylər və yer axtaranlar üçün 2 rublə.

ELAN

1919 sənəsi aprel ayının 3-ündə pənc-şənbə [cümə axşamı] günü gündüz saat 11-də Azərbaycan Məclisi-Məbusan iclası olacağı elan edilir.

BALIQ

Balıq Ticarət Cəmiyyəti "Bank" bununla Bakı və dairəsi əhalisinə elan edir ki, cəmiyyət tərəfindən balıq satan dükanlara təzə Bank balığı satılmaqdan ötrü girvənkəsi aşağıdakı qiymət üzrə təqsim olunub [paylanıb]:

Sevryuqa [uzunburun] – 5 rublə, osyotr [nərə balığı] təzə – 5 rublə 25 qəpik, sazan [çəki balığı] – 2 rublə, boçka ikrası [çəlləkdə kürü] – 50 rublə, meşok ikrası [torbada kürü] – 55 rublə, bankada 1 girvənkəlik – 45 rublə, ikra zernisti [dənəvər kürü] – 40 rublə.

Aşağıdakı dükanlarda:

1) A. N. Saruxanov – Sisyanovski küçə, Lalayevin evində;
2) L. M. Qriqoryans – Telefonnı küçə, Səfərəliyevin pasajında;
3) Arsen Babayev – Sisyanovski küçə, Krasilnikovun evində;
4) S. Avakimov – Stanislavski və Balaxanski küçələrin küncündə, nömrə 63;
5) Artyom Babayev – Sisyanovki küçə, Krasilnikovun evində;
6) S. K. Mnasakanov – Telefonnı küçədə, Səfərəliyevin pasajında;
7) D. İ. Arutyunov – Sisyanovski küçə, Lalayevin evində;
8) N. Hacıyev – Çelyayevski küçə, Aleksandro-Nevski pasaj;
9) Y. Y. Yeqiazarov – Kolyubakinski və Sisyanovski küçələrin küncündə;
10) Y. Kasparov – Telefonnı küçə, Voskanovun evində, nömrə 3.
11) A. Kasparov – Naberejni balıqçı dükanları, sklad [anbar] nömrə 2;
12) M. Hacıyev – Çelyayevski küçə, Aleksandro-Nevski pasaj.

Bundan əlavə, "Bank" cəmiyyəti skladında, Naberejni balıq satan dükanlar cərgəsində (sklad nömrə 5) dəxi satılacaqdır.

Sevryuqa və osyotr bir dənədən az, 2 dənədən artıq satılmayacaq.

5778

ZAQATALA MƏSƏLƏSİ

Zaqatala məsələsi getdikcə ciddiyyət kəsb etdiyindən [ciddiləşdiyindən], hökumətimiz tərəfindən böyük və xüsusi bir diqqət cəlbinə lüzum hiss edilir.

Azərbaycanın ayrılmaz bir cüzü hesab olunan bu ölkəyə qonşumuz Gürcüstan çoxdan bəridir ki, tamah gözünü dikib, bu yerlərdən istifadə etmək arzusu ilə bir taqım məxfi və əleni [gizli və açıq] hərəkətlər icrasından heç də çəkinməyir. Bir neçə vaxt bundan irəli "Qruziya" qəzetəsinin bu ölkəni mənimsəmək qəsdi ilə yazmış olduğu məqalələri oxucularımızın xatirində olsa gərəkdir ki, həman qəzetənin bu rəftarı "Azərbaycan" qəzetələrini mübahisəyə girişməyə məcbur etdi. İndi də Zaqatala məbusu Kiçikxanov cənablarının teleqraflarından anlaşıldığı üzrə, gürcü əsgəri məmurları Zaqatala daxilinə girib də Gürcüstan mənfəətinə olmaq üzrə bəzi-bəzi təbliğat və təşviqatda bulunub, Zaqatala əhalisini iğfal etməktədirlər [yoldan çıxarmaqdadırlar].

Bu vəqə [hadisə] iki həqiqəti isbat edən bir keyfiyyətdir. Bu həqiqətlərin ikisi də mövcibi-təəssüf [təəssüfə layiq] olub, ikisinə acınmamaq olmaz. Bu əsəfamiz [təəssüflü] həqiqətlərin biri budur ki, gürcü qonşularımız Zaqatalaya qarşı təərrüzkaranə [təcavüzkar] hərəkətlərinə davam etməktədirlər. İkinci həqiqət dəxi budur ki, Azərbaycan Hökumətinin Zaqatala ölkəsindəki idarəsi olduqca zəif və boş bir haldadır. Böylə hal ki, gürcü məmurlarının oralarda təbliğat və təşviqat hiyləsi ilə yapılan hərəkətlərinə mane olacaq qədər qüvvət və müqaviməti yoxdur. Ona görə, əgər Zaqatala idarəmiz böylə zəif bir halda qalarsa, gürcü qonşularımız təbii bundan istifadə edib də bilaxirə [axırda] qolaylıqla öz arzularına müvəffəq olarlar.

Gürcüləri Zaqatalaya tərəf həvəsləndirən və tamahlarını artıran nədir?

Gürcülər Gürcüstanın Zaqatala ilə mərbutiyyətini [bağlılığını] tarixi dəlillərlə isbata çalışırlar. Bizcə iş tarix üstündə deyildir. Təbii sərvətlərə malik olan Zaqatala ölkəsi, Gürcüstan üçün bir növ zəxirə [taxıl] və ərzaq anbarıdır. Yavanlıq taxıl, ipək, tütün və meyvəcatı ilə məşhur olan Zaqatala, Gürcüstana böyük əndazədə ərzaq buraxmaqla, gürcü qonşularımızı bu yerlərə cəlb edir.

Böylə olan surətdə madam ki, bu ölkə ərzaq və zəxirə mənbəyidir və bir surətdə ki, buranın əhalisi biz azəri türkləri ilə din və milliyyətcə qardaş və həmcinsdirlər və bir halda ki, biz də və Zaqatala əhalisi də buraları Azərbaycan torpağının cüz'i-layənfəki [ayrılmaz parçası] ədd [hesab] etməktədirlər, onda bizim borcumuz budur ki, Zaqatala ölkəsini bir tərəfdən gürcü təərrüzlərindən [hücumlarından] qorumaq və digər tərəfdən, Azərbaycan mərkəzinə o qədər mərbut etmək [bağlamaq] ki, bu ölkə məmləkətimizin hər bir surətdə təbii olaraq layənfək [ayrılmaz] bir cüzü mahiyyətini haiz olsun [daşısın].

Bunun üzrə, əvvəla gürcü qonşularımızın Zaqatalaya aid "aqressif" denilən təərrüzkaranə hərəkatına bir xitam vermək üçün ciddi tədabir ittixazına [tədbirlər görməyə] girişməli. İkinci olaraq, Zaqatala idarəsi işini lüzumu dərəcəsində möhkəmlətməlidir.

Hökumətimizin Zaqatalaya yeni qubernator göndərdiyi məlumumuzdur. Lakin bu iş, zənnimizcə, bu növ ilə möhkəm ola bilər ki, Zaqatala ölkəsi dəxi Qarabağ kimi xüsusi bir general-qubernator təhti-idarəsinə [idarəsi altına] verilib, məhəlli [yerli] islahata dair, hər bir məsələnin həlli general-qubernatorun yədi-ixtiyarında [əlində] olsun. General-qubernator və onun əli altında olan ümum polis məmurları, bəzi-bəzi məhəlli şəraitə görə həlalik müvəqqəti olaraq yerli əhalidən deyil, başqa yerin adamlarından təyin edilsin. General-qubernatorun birinci vəzifəsi ölkənin hər bir cəhətdən əmnü-asayişinə [əmin-amanlıq və asayişinə] var qüvvətilə çalışmaq olmalıdır. Öylə olarsa, Zaqatala əhalisi quldur, qaçaq, əyri, oğrulardan və sərbəst gəzən qatillərdən bugünkü kimi şikayət etməyə daha səbəb görməz. Can və mallarının hökumət tərəfindən kamali-diqqət və ciddiyyətlə qorunduğunu müşahidə edənlərin, təbiidir ki, qəlblərində hökumətə qarşı etibar və etimad əmələ gələr ki, bu da əhalini mərkəzə mərbut edər və sağa-sola göz dikmək və "o yaxşıdır, bu yaxşıdır" demək məcburiyyəti aradan götürülər. Bədəhu [sonra] əmin-amanlıq və asayişi təmin edilməkdə olan əhalinin məişət və güzəranına göz yetirməlidir ki, mümkün olduqca müräffəhülhal [rifah halında] dolanmağa imkanları olsun. Zaqatala təbii sərvətlərə malik olduğuna görə, bu xüsusda hökumət çox iş görə bilər. Böylə iş ki, ondan həmi yerli əhali, həmi Azərbaycanın sair yerləri və həm də hökumət xəzinəsi bir çox mənfəət görər.

Zaqatalada əmələ gələn şeylərin başlıcaları bunlardır: taxıl, arpa, buğda və peyğəmbəri-qardalı, düyü, ot, meyvəcat – hər növ və ən əlası (firəng cinsindən); ipək, yun və bunlardan toxunan şeylər; tütün və tənbəki; heyvanat: malqara, at, quş, yumurta; yavanlıq: yağ, penir və sairə. Zaqatala əhalisi, bu məhsulatın ehtiyacati-beytiyyə [ev ehtiyacı] sərfinə lazım olan qədərindən yerdə qalan fəzləsini Gürcüstan ilə Dağıstana satmağa adət etdiklərindən, aralarında bu iki ölkə ilə iqtisadi əlaqə və mərbutiyyət [bağlılıq] hasil edilmişdir. Deməli, bu fəzlə məhsulatın alıcısı hökumət özü olarsa, o halda maddi mənfəətdən başqa, siyasi mənfəət dəxi əmələ gəlib, iqtisad cəhətincə biganələrlə [yadlarla] əlaqəyə ehtiyac qalmaz.

Zaqatala əhalisinin iqtisad və ticarət işlərinə, baxüsüs [xüsusilə] bu halda tezliklə xüsusi diqqət yetirmək lazımdır ki, bu ölkədən hasil olan satılıq mal öz əlimizə keçməklə, əvvəla yerli əhalinin ticarəti və iqtisadi əmrləri [işləri] müşkülata düçar olmasın və saniyən [ikinci olaraq] biganələr istifadəsinə məhəl [yer; imkan] qalmayıb, hər bir əlaqə hökumət mərkəzinə tərəf dönsün. Və bir də Zaqataladan hasil edilən şeylərin hamısına Azərbaycan əhalisinin ehtiyacı vardır. Öylə olduğu surətdə, məsələn, nədən ötrü Zaqatala tütün və tənbəki[si]nin müştərisi gürcü olsun ki, sonra biz də həman tütünü ikinci əldən olmaq üzrə gürcülərdən alaq? Həmçinin ipək, meyvəcat və sairə.

Əlqərəz, Zaqatala ölkəsinə xüsusi bir diqqət yetirib həmcins və həmdinlərimizlə məskun olan bu zəngin ölkəni özümüzə mümkün dərəcədə sıxı olaraq mərbut etmək lazımdır. Vəilla [yoxsa], buranın nə idarə işinə və nə iqtisadi məsələlərinə qulaq asmayıb da, işi zaqatalalıların yalnız bir hissiyyat və təəssübü iqtizaatına [zərurətlərinə] həvalə edərsək, məişət və güzəran tələbatı həman iqtizaata qalib gəlib, nəticədə qeyri-məmul [arzu edilməyən] hadisələr zühuru qarşısında qalarıq ki, töhməti də bizə aid olar.

Hacıbəyli Üzeyir

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ-MƏBUSANINDA

(keçən nömrələrdən mabəd)

Şəfi bəy [Rüstəmbəyli] - Rusiya qanunu ilə vergilər qoyularkən bir ümumi idarə yox idi ki, şikayətlər o idarəyə edilsinlər. Bir növ şikayətlər var idi, onlara sud [məhkəmə] baxırdı. Bir növü də var idi, polis administrasiya baxırdı. Padşahlığa aid böyük şikayətlər yenə layihə tərzində əvvəlincidən mümtaz [seçilmiş; imtiyazlı] və mütəşəkkil heyətə həvalə olunardı. Bu üç idarə təşkilatlarının başında müdir olardı. Üçüncü heyət, vilayət naçalniki və qeyri qubernski idarələr əzaları [digər quberniya idarələri üzvləri] işlərinə baxardı. Harada ki, axırıncı şikayətlərə baxılırdı, iştə bu idarə olmadığına görə Maliyyə naziri təklif edir ki, öz nəzdində öylə bir idarə təşkil etsin ki, onun şurası olsun, bu şurada dövləti şikayətlərə baxılsın. Bu işi özü yalnız ixtiyarına götürməyir, gərək vergiçilər də bu məclisə iştirak etsinlər, məhkəmə üzvləri də. Adi məsələlər müzakirəyə qoyulduqda dəftərxana müdiri və maliyyə şurasının üzvləri də dəvət olunsun. Bu ali məhəlli idarəyə vergiçilərdən beş adam gəlməlidir. Bunlardan ikisi Gəncə və Bakı şəhər idarələrindən, bir nəfər Sovet Syezddən və biri də Ticarət və Sənaye İttifaqı idarəsindən, bir də Birja Komitəsindən. Deməli beş üzv də bu surətlə daxil olacaqdır. Yeni təşkil ediləcək idarə haqqında Maliyyə naziri Parlamana böylə bir layiheyi-qanuniyyə [qanun layihəsi] təklif edir. (Oxuyur) Bu layihə Ləvayehi-qanuniyyə [Qanun layihələri] komitəsində baxılıb bu surətlə təshih edildi: indiyə qədər böylə idarə yox idi, şimdi isə açılıb sözü gərək əlavə edilsin və bir də bu idarə rəisi əvəzinə üzvü yazılsın. İştə bu iki təshihi Ləvayehi-qanuniyyə [Qanun layihələri] komitəsi təklif və layihənin qəbulunu xahiş edir.

Heybətqulu [Məhəmmədbəyov] (İttihad) - Qanun layihəsində denilir ki, məclisə iştirak edəcək tacirlər ittifaqından, fəqət yalnız Bakı Tacirlər İttifaqından yazılıbdır. Azərbaycanın qeyri şəhərlərində bu ittifaq yoxmudur? Əlbət var. Onun üçün bu düz gəlməyir. Yalnız Bakı Tacirlər İttifaqından gələcək nümayəndə öz mühiti ticarətindən xəbərdardır. O, öz mühitini müdafiə edə bilər. Özgə yerlərin ticarətindən xəbərdar olmadığı üçün onların haqqını müdafiə edə bilməz. Məsələn, Şəkidə alış-veriş başqadır. İpək və sairə alış-verişi vardır. Bakıda olan şeylər orada yoxdur. İştə, böyləliklə qanun layihəsi düz gəlmir. Ola bilər Gəncədə, Salyanda komitet olsun.

Aslan bəy Qardaşov - Qanun layihəsindən görünür o beş adam ki, şuraya daxil olacaqdır, gərək intixab təriqi [seçki yolu] ilə olsun. Bakıdan və Gəncədən bu üzvlər ümumiyyətlə seçilir vergi vericilər tərəfindən, fəqət bunlar yalnız Bakıda və Gəncədə olmayıb, Azərbaycanın hər tərəfində, Qarabağ və sair yerlərində çox olduğuna görə, onların mənafeyini bu layihə ilə itiririk. İzahnamədən görünür ki, hər zemstvoya [yerli özünüidarə qurumuna] oxşayan bir təşkilatdan nümayəndə olacaqmış, amma hal-hazırda böylə idarə yalnız Bakıda və Gəncədə mövcud olmayıb, Zaqatala, Nuxa və qeyri şəhərlərdə zemstvo idarələrinə oxşar şəhər idarələri mövcuddur. Bu adamlar, o idarələr vasitəsilə seçilərək daxil ola bilərlər. Əks halda digər mühitlərdən vergi verənlər tərəfindən adam olmamazlıq – haqlarına təcavüz deməkdir.

[Heybətqulu] Məhəmmədbəyov (İttihad) - Keçən natiq buyurdu ki, guya göstərilən təshih keçən layihələrdən ötrü idi...

Sədr *(dayandırır)* - Xeyr, xeyr elə demədi. Ali dairələrdən əlavə alçaq dairələr də var.

[Heybətqulu] Məhəmmədbəyov *(davam edir)* - Bu idarə hər bir yerin özündə olacaq. Hərgah Maliyyə naziri bu idarəyə filan təşkilatdan, filan yerdən nümayəndə seçiləcək desəydi, mən təxsisat [pul ayrılmasını] təklif etməzdim. Vəhalonki [halbuki] burada deyilir: Bu idarə seçiləcək Bakı Tacirləri İttifaqından və Bakı Birja Komitəsindən. Onda yazılmalı idi ki, Maliyyə naziri qəbul ya təyin edir Bakı Tacirlər İttifaqından və Bakı Birjasından. Seçki sözü olan yerdə cəmi əhalini nəzərə almaq lazım gəlir. Mən bunu deyirdim.

Qardaşov (Əhrar) - Mən tamamilə qabaqkı sözümü geri götürüb Malxazyanın dediyinə şərik oluram. Lakin bununla belə bunu deyirəm ki, bu vaxta kimi Qafqaziyada Sudebni Palata [Məhkəmə Palatası] Tiflisdə olduğu üçün işlər Tiflisdə aparılırdı. Bizim Azərbaycanda Sudebni Palata yox idi. İndi açıldığına görə bu işlər ona vagüzar olunmalıdır [tapşırılmalıdır].

Rüstəmbəyli - Əlbəttə, əgər zemstvo olsaydı, iştirak edərdi. Yainki ayrı təşkilat olsaydı, o da iştirak edə bilərdi. Lakin bunlar yoxdur. Burada məsələlər qanun üzrə baxılacaq və nümayəndələrin bir o qədər də köməyi olmayacaqdır. Ona görə yalnız Bakıdan və Gəncədən 5 üzv götürülmüşdür. Bir də, özgə yerlərdən gəlmək çətindir. Komisyon Zaqataladan və qeyri yerlərdən də üzv gəlməsinə əsasən etiraz etmir.

Sədr - Səsə qoyuram. Hər kəs layiheyi-qanuniyyəni komisyonun təshihi ilə bərabər qəbul edirsə, əlini qaldırsın. *(Əllər qalxır)* Sayın! Rica edirəm əlinizi salmayasınız. Neçə oldu? Lehinə - 33, əleyhinə kimdir? Əleyhinə səs verilmədi. Kim səs verməyib? Səs verməyən - 10. Deməli, layiheyi-qanuniyyə qəbul olunur. Növbədəki, posta və teleqraf qanunnaməsinin 131 və digər maddələrinin ləğvi xüsusunda layiheyi-qanuniyyədir. Məruzəçi Camalbəyov və Malxazyan.

Camalbəyov - Möhtərəm üzvlər! Necə ki məlumunuzdur, posta-teleqraf və bunun stasyonlarının [stansiyalarının] idarə olunması və bunların nəzarəti hamısı Vəziri-daxiliyyəyə [Daxili işlər nazirinə] mühəvvəl [tapşırılmış] idi. Bu qanun Rusiyada böylə idi. Ondan da bizə qalıb, biz də bu qanunla gedirik. Zamanı ki, Azərbaycanda Posta vəziri var, əlbəttə ki, posta-teleqrafa məxsus olan işlər onu idarə etmək nöqteyi-nəzərilə Posta-Teleqraf vəzirinə tapşırılmalıdır. Bunun üçün də Posta-Teleqraf vəziri bu işləri Vəziri-daxiliyyəyə mühəvvəl edən bir neçə köhnə qanunların dəyişilməsini və yerinə əlahiddə [başqa] qanunlar gəlməsini rica edir.

Qanunverici komisyon bu işi Malxazyana həvalə etmişdi. Və keçən günlərdə komisyon öz iclasında Malxazyanın izahatına baxıb bir səslə Posta-Teleqraf vəziri tərəfindən olunan xahişi qəbul etdi ki, bütün posta-teleqraf işi, stasyonların nəzarəti və maliyyə cəhəti Posta-Teleqraf vəzirinin ixtiyarına keçsin. Necə ki, qubernator Daxiliyyə nazirinin agenti hesab olunur və bütün quberniyaya nəzarət edir, stasyonların da maddi cəhətdən salamat qalıb gözəl surətdə yaşaması[na] nəzarət nöqteyi-nəzərində[n] qubernator kimi stasyonlara gərək nəzarət etsin. Lakin işlərinə qarışmasın. Bu nöqteyi-nəzərlə 131, 134, 137, 138, 153 və 155-ci fəsillərin büsbütün dəyişilməsi qəti surətdə təklif olunur. 131 və 138-ci maddələr ki qubernatora ixtiyar vermişdi stasyonları icarəyə versin, bu gərək bu surətlə dəyişilsin ki, Vəziri-daxiliyyə ixtiyarından çıxıb Posta-Teleqraf vəzirinin ixtiyarına keçsin. Çünki Daxiliyyə nazirinin Posta-Teleqraf naziri işlərinə qarışmasına lüzum yoxdur. Böylə olmasa, heç Posta-Teleqraf Nəzarəti təşkili lazım gəlməzdi. Bu nöqteyi-nəzərdən komisyon əsas üzərinə Posta-Teleqraf nazirinin rəyinə şərik olub, 131-ci maddənin dəyişilməsini təhti-qərara aldı. Bu işlər Posta-Teleqraf vəzirinə aid olduğuna görə, Posta-Teleqraf vəzirinin ixtiyarı olsun ki, Vəziri-daxiliyyə əli ilə təşkil olunmuş stasyon idarələrinə özünə tabe olan idarələrdən adamlar keçirsin. Qubernatorun ixtiyarında bir şey qalır ki, o da teleqrafın gözəl surətdə yaşamasını və işin qanun üzrə olub-olmamasını Daxiliyyə naziri vasitəsilə Posta-Teleqraf nazirinə yazar. Çünki quberniyada hər bir cəhətdən nəzarət onun öhdəsindədir. Bu cəhətə Qanunverici komisyon bu barədə öz fikir və əqidəsini göstərib təklif edir ki, Posta-Teleqraf nazirinin layihəsini qəbul edəsiniz.

Qardaşov Aslan bəy - Bu qanun layihəsinin qəbulu lazımdır. Azərbaycan Cümhuriyyəti daxilində teleqraf işləri bu tərzdə olmalıdır. Biz Posta və Teleqraf nazirindən xahiş edirik ki, türk dilində teleqraf yazıldığı kimi, türk hərfləri ilə də göndərilməsinə təşəbbüs eyləsin.

Səfikürdlü (Post-Teleqraf naziri) - Möhtərəm məbusların buyurduqları mətləb əlbəttə həll olunur. Mən əmr vermişəm türk dilində teleqraflar postaxanaya verilsin və postaxanada məmurlar qəbul etsinlər. Həman türkcə olan teleqraflar türkcə hürufu [hərfləri] ilə olmasa da, rus hürufatı [hərfləri] ilə yazıb versinlər. Mən təvəqqe edərdim ki, bundan sonra ancaq türkcə yazıb verəsiniz. Hərgah qəbul etməsələr, rica edirəm telefonla xəbər verəsiniz. Milliləşdirmək məsələsinə mən daha yaxın oluram. Əlalxüsus, məmləkətimizin əksər camaatı fəhlə, kəndli və zəhmətkeşlər olduğuna görə, bunların lisanları da türkcədir. Mən nəzarətə [nazirliyə] gəldiyim andan bu xüsusları islaha çalışıram.

Məhəmməd Əmin [Rəsulzadə] - Mən istərdim söyləyim ki, hər nə qədər [türkcə] teleqraf verilməsi haqqında əmr verilmişsə də burada məsələnin iki cəhəti vardır: birisi rus hərfləri ilə yazılmış türkcə sözlər. Əgər bu surətlə əmr verilmişsə, bu da məqsədi tamamilə həll etməz. Rusca bilməyən adam yenə müşkülat çəkər. Çünki türkcə bu sözlər rusca yazılmışdır. Öylə etməli ki, bu məsələnin həlli üçün postaxanada xüsusi məmurlar olsun, rus hürufatı ilə yazılan türkcə teleqrafları həman orada türkcə yazıb sahibinə versinlər və türkcə yazılmış teleqrafı da qəbul edərək müamiləyə qoysunlar. Bu xüsusda tədbir yoxsa və mümkün isə Posta və Teleqraf naziri əmr versin. Zira, rus hərfləri ilə türkcə teleqraf vermək camaatın ehtiyacını zail etməz [aradan qaldırmaz].

Aslan bəy Səfikürdlü - Camaatın əksəri rusca bilməyir. Bunun üçün əmr eylədim türkcə teleqraflar qəbul olunsun. Məhəmməd Əmin əfəndi buyurdular ki, türkcə teleqraflar qəbul edilsin, teleqrafistlər türkcə bilsinlər və məmur da, qulluqçu da türkcə oxuyan olsun. Mən yenə deyirəm, teleqraf türk dilində yazılacaq və tel ilə veriləndə türkcə oxunacaq. Böylə olanda məsələ aydın olur.

Sədr - Daha söz istəyən yoxmu? Yoxsa, mən səsə qoyuram. Hər kim komisyonun qərarı üzərinə layihəni qəbul etmək tərəfdarısa, əlini qaldırsın. *(Əllər qalxır)* Layihə əksəriyyətlə qəbul edilir.

Sosialistlər fraksiyonu rəisi Ağamalov cənablarının bir sorğusu vardır. *(Əhməd bəy [Pepinov] oxuyur.)*

"Bakı əmələlərinə fevralın ikinci nisfinin [yarısının] məvacibi verilmədiyindən, bir çox dairələrdə əmələlər tətil etmişlərdir. Əmələ konfransında ingilis komandanlığının nümayəndəsi mister Valton bu xüsusda edilən suala cavab vermişdir ki, əmələlərə məvacib verilməməsinə səbəb Azərbaycan Hökumətinin vaxtilə banka para yetirmədiyidir. Biz hökumətdən sual ediriz ki, bu pullar nərədədir?"

Səslər - Tərcümə ediniz.

Sədr - Qəbul eylədiyiniz nakaza [təlimatnaməyə] görə sual axırda irad olunur. Bu sual münasibətilə izahat verməkdə sualı imza eyləyən olmalıdır. Şimdi imza edən şəxs burada yoxdur. Hər nə qədər axtardım və hətta telefon etdirdim, yenə bulammadım. Əgər müsaidə versəniz, Sosialistlər fraksiyasından digər bir əza [üzv] bu xüsusda izahat versin.

Şəfi bəy [Rüstəmbəyli] *(yerindən)* - Sorğu sahibi özü gərək vəkil eyləsin.

Əhməd bəy [Pepinov] - Doğrudur, nakaza görə Ağamalov özü izahat verməlidir. Nakaz bu gün qəbul olunmuşdur. Fəqət, burası var ki, bu məsələ də təxirə salınsa əhəmiyyəti itər. Mən təklif edirəm ki, sual barəsində izahat vermək bizim fraksiya üzvlərindən birisinə vagüzar edilsin [tapşırılsın].

Sədr - Bu təklif əleyhinə kim danışmaq istəyir? Səsə qoyuram. Hər kəs sorğunu yazandan başqasının danışması tərəfdarı isə əlini qaldırsın. Sayın, neçədir? Lehinə 11, əleyhinə 2, səs verməyən 10.

Səslər - Kvorum yoxdur, yox.

Sədr - Ola bilməz. Kvorum vardır, 42 üzv var. Deməli, müsaidə verilir.

Əhməd Cövdət [Pepinov] - Əfəndilər! Məlumdur ki, hər bir hökumətin can damarı maliyyə işləridir və puldur. Buna görə öz hökumətimizin maliyyə işlərinin, mədaxil və məxaricimizin nə halda olmasını bilmək bizim üçün maraqlıdır. Əgər bunu bilməzsək, maliyyə işlərimiz başqası əlinə düşərsə, canla-başla müdafiə edəcəyimizi iddia etdiyimiz istiqlaliyyət də puç olar. Bütün zəhmətlərimizdən də bir şey olmaz. Məlumunuzdur ki, neft satılmayıb qaldığından, hökumət nefti girov götürüb fəhlələrə məvacib verməkdən ötrü neft mədənçilərinə para buraxılmasını təhti-qərara almışdı. Lakin bu pullar fəhlələrə ingilis komandanlığı əli ilə verildiyindən öylə bilirdilər ki, bu pulları ingilislər özləri verir, Azərbaycan Hökumətinin xəbəri yoxdur. Deməli, həqiqətdə pulu Azərbaycan Hökuməti verdiyi halda, rəsmən ingilis komandanlığı vasitəsilə verilirdi. On gün bundan əqdəm [qabaq] ingilis komandanlığı elan eylədi ki, pul ayın 12-də veriləcəkdir. 12-sində isə dedilər ki, pul yoxdur. Çünki Azərbaycan Hökuməti bon çap eyləməyir. Və Azərbaycan Hökuməti ilə ingilis komandanlığı arasında bank məsələsi kimi ixtilaflı məsələlər vardır. Bu məsələ iki-üç gün böylə keçdi. Fəhlələr isə bunu başqa cürə başa düşdülər. Araya bir tətil məsələsi də çıxdı. Fəhlələr ingilis komandanlığına protesto olmaq üzrə tətil etmək istəyirdilər. İngilislər də ayın 12-sində gözlənilən tətili pozmaq üçün pulu təxirə salırdılar. Lakin ayın 12-si gəldi, əmələlər tətil elan etmədilər. İş də aşkara çıxdı. Fəhlə konfransında ingilis nümayəndəsi mister Valton dedi ki, tabel hazırdır. Ancaq bon hazır olmadığından Azərbaycan Hökuməti pul verilməsini təxirə salmışdır. Fəhlələr Azərbaycan Hökumətindən şübhələnib, fikirlərinə belə gəlir ki, bunu hökumət edir. Zənnimizcə bu böylə deyildir. Məsai [Əmək] naziri öz elannaməsində göstərdiyi kimi bu işlər Azərbaycan Hökumətinə məlum deyilmiş və bu vaxta kimi Məsai Nəzarətinə, "tabel hazırdır, pul verin" deyə heç kəs müraciət etməmişdir. Hamısı ingilis komandanlığına müraciət edirdi. Çünki pulu Məsai naziri deyil, ingilis komandanlığı verirdi. Məlum olduğu üzrə, bu məsələ hökumət dairəsində də müzakirə olunurdu. Bu barədə hətta qəzetələr də yazırdılar ki, guya bazar günü Azərbaycan Parlamanının fövqəladə iclası olacaqdır və bu iclasda hökumət maliyyə işləri haqqında məruzədə bulunacaqdır. Lakin bu düz çıxmadı, hökumət bəyanat vermədi. Biz camaat nümayəndələri olduğumuz üçün bu məsələdən göz örtüb keçə bilmərik. O adamlar ki, deyirlər hökuməti tənqid etmək bu halda zərərdir, onlar səhv edirlər. Məlumunuz olduğuna görə, hökumətin 150-160 milyon hazır pulu vardır. Ancaq fəhlələrə muzd verilmək üçün 16 milyon tapılmır. İngilislər buraya gələndə rus bankını açdılar. Tomson dedi ki, banka qoyulan pulları təmin edirəm və ingilis hökuməti buna cavabdehdir. İndi bilmək istəriz ki, Azərbaycan Hökumətinin bu 160 milyonu haradadır? Bu pullar banka verilmişmidir? Bu pul millətindir. Nəğd məbləğ nasıl təqsim olundu [necə bölündü]? Əgər ingilis komandanlığı daxili işlərimizə qarışmırsa, əgər bizi soymaq istəmirsə, niyə bu məsələ belə olsun? Fəhlələr qarşısında ingilis komandanlığı boyun əyərkən, nə üçün həman fəhlələr Azərbaycan hökuməti əleyhinə qalxsınlar? Tətil komitəsində mən söylədim ki, Məsai nazirinin bundan xəbəri yoxdur. Fəhlələr dedilər ki, yalan deyirlər. Hökumətdirlər, necə ola bilər ki, onların xəbəri olmasın? Məsai naziri dedi ki, ancaq neçə gün bundan qabaq ona deyiblər ki, fəhlələr acdırlar, pulları verilmir. Fəhlələrin içərisində olan fikir budur ki, Azərbaycan Hökuməti pulu qəsdən vermir. Valtonun sözündən də bu çıxır. Hökumətin əsasını təşkil edən fəhlələr ac qalırlar: qalxıb ikrah [nifrət] edirlər. Buna qarşı əlbəttə, biz göz qapaya bilmərik. Ona görə hökumət gəlsin bizə cavab versin görək maliyyə işlərimiz nə haldadır və pulumuz nərəyə sərf olunur? *(Soldan alqış)*

Sədr - Söz hökumət əzasından Aslan bəy Səfikürdlünündür.

Səfikürdlü - Məlumunuzdur ki, müddəilərimiz [iddiaçılarımız, ittihamçılarımız; prokurorlarımız] gəldikcə artır və o nöqsanlar ki, bizim yoxumuzdur, onları da bizim boynumuza yıxırlar. O cümlədən də bu məsələni. Doğrudan da fəhlələrə fevral və mart məvacibləri verilməyibdir. Bu məvaciblər gərək martın 10-da veriləydi. Bilirsiniz ki, məvacib alanların məvacibləri bir neçə gün də olsa təxirə düşəndə nə qədər əziyyət çəkirlər və narazı olurlar. Fəhlələr deyirlər ki, əziyyət çəkirik, məvacibimiz vaxtında çatmır. Böylə olan surətdə fəhlələrin haqları var ki, tətil etsinlər. İş buradadır ki, məvaciblərin təxirə salınmasını fəhlələr bizdən görüb narazı olurlar. Mitinqdə və başqa yerdə də deyirlər. Nəinki fəhlələr, hətta "İskra" qəzetəsində də oxudunuz ki, ingilis nümayəndəsi mister Valton fəhlə konfransında "Fəhlələrə nə üçün pul verilmir?" - deyə soru[şu]larkən demişdir ki, Rusiyanın əski bankı var, Azərbaycan Hökuməti ilə ingilis komandanlığı arasında həmin bank məsələsi ixtilaflı olduğundan və bankın kimə çatacağı məlum olmadığından pul verilməsi təxirə salınmışdır.

Mən burada hökumət tərəfindən və öz tərəfimdən qəti surətdə elam edirəm [bildirirəm] ki, bu məsələ düz deyil. İki ay bundan qabaq ki, zabastovka olmuşdu, o vaxt zavodçular dedilər ki, fəhlələrə verilmək üçün 45-50 milyon para lazımdır. Neftimiz var. Bu vaxta qədər bizim neftimiz Rusiyaya gedirdi. İndi pul olmadığından getmir. Ona görə də biz fəhlələrə pul verə bilməyəcəyik. Hökumət qət etdi ki, neft rəhni ilə zavodçulara pul buraxsın. Fevral ayında xaricdən bizim para məsələsinə müdaxilə olduğuna görə fəhlələrə pul verilmədi. Nə fəhlələrdən, nə də ingilis komandanlığından bizə məlumat verilməmişdir ki, fəhlələrə pul vermək lazımdır. Ancaq Valtonun sözü qəzetədə yazılandan sonra mən bildim ki, fəhlələrə pul verilmir və təqsiri bizim üzərimizə yıxırlar. Hökumət bu əhvalatdan xəbərdar olduqdan sonra dedi ki, başqa xəzinədən də olsa, üç günün ərzində pul tapıb fəhlələrə verməlidir. Başqa yerdən tapılmasının səbəbi nədirsə, orasını söyləməyin yeri deyil. İndi pul hazırdır, sabah, ayın 18-də verəcəklər. Lakin bir neçə yerlərdə tətil olubdur. Bu barədə fəhlələrin tətilə də haqları var idi. Çünki deyirlər vaxtında pul verilməyib, acıq. Ümid var ki, pul veriləndən sonra tətil qurtarar. Bizdə və hökumətdə təqsir yoxdur. Əsil təqsirin kimdə olduğunu özünüz təyin ediniz. Ümid var ki, belə məsələləri Parlaman əzaları aydınlaşdırsınlar. Bu barədə hökumət də qəti tədbirlər görməyə başlamışdır. Çünki görürüz ki, hüququmuzu tapdalayırlar. Bu üç-dörd ayın ərzində çox güzəştə gedirdik. Biz kimsənin başına çaxmaq istəməyirdik. İndi aydın oldu ki, iş razılıqla yerimir. Ona görə, hökumət ciddi hərəkata başlamışdır. Bundan sonra saf, qırmızı və haqq sözümüzü müdafiə edəcəyik. (Alqış) İndi necə ki, bilirəm maliyyə işimiz yaxşılaşıb, hərgah Maliyyə naziri burada olsaydı sizə məlumat verərdi. Hökumətdə müzakirə olunarkən mən eşitdim ki, maliyyə işlərimiz düzəlməkdədir. Bu qərarla tətil də rəf olar [aradan qaldırılar].

Sədr - Hərgah sual müəllifi hökumətin bəyannaməsinə qane olursa, sual növbədən götürülə bilər.

Əhməd bəy Pepinov - Biz zənn ediriz ki, Maliyyə naziri özü bu sorğuya cavab verməlidir.

Sədr - Müəlliflər qane olmayırlar, o halda digər məclisə qalar və istizah [izahat] şəklində hökumət cavab verər.

Və bir də mən o gün səhv eyləyib Şəriyyə komitəsi [Qanunverici komitə] söylədim, halbuki Təshihiyyə [Redaksiya] komitəsidir və bu komisyona Qriqori Tsaxakaya, bitərəflərdən Abuzər bəy Rzayev, "Müsavat"dan Rəsulzadə Məhəmməd Əmin və Mustafa Vəkilov, "Əhrar"dan Mirzə Muxtar Əfəndizadə, sosialistlər ittifaqından Rza bəy Qaraşarov namizəd göstərilir.

Bugünkü məsələlər qurtardığına görə məclisi qapayıram.

Saat 4 tamamda məclis qapanır.

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Royter ajansından

- Paris – Avropanın [vəziyyəti] xətrəli [təhlükəli] olduğundan, var-qüvvətlə çalışırlar ki, bir həftə müddətində qəti surətdə sülh əhdnaməsi tərtibi qurtarsın. Lloyd Corc, Vilson və Orlando bu xüsusda ciddi surətdə çalışırlar.

- Berlindən xəbər verilir ki, cümə və şənbə günləri Peştədə ciddi atışma olmuşdur. Bir çox ölən və yaralanan vardır. Ərzaq və cəvahirat mağazaları dağıdılmışdır.

- Vyanadan "Tayms" qəzetəsinə xəbər verilir ki, rəsmi məlumata görə, Müttəfiqlər heyəti Peştə şəhərini tərk etmişdir. İnqilabın birinci günü əcnəbi təbəəsindən olan zabitlərin həpsi tərk-silah edilib, nişanları da qoparılmışdır. Şənbə günü 24 nəfərdən ibarət ingilis və fransız dəstəsi tərk-silah edilmişdir. Hal-hazırda sərhəd qapanmışdır. Ona görə də müxabirat əskilmişdir.

- Paris – Vilson, Lloyd Corc, Klemanso və Orlando arasında olan müşavirə axşamadək davam etmişdir. Müşavirəyə nə katiblər buraxılmışlardır, nə zəbt mühərrirləri [protokol katibləri]. Rəvayətə görə, sülh müahidənaməsi [sazişi] haqqında bir çox işlər görülmüşdür.

- Madrid – Barselonada ümumi tətil başlanmışdır. O birisi gün şəhər idareyi-örfiyyeyi-əsgəriyyə [hərbi fövqəladə vəziyyət] altında elan edilmişdir.

- Madrid – Bütün İspaniyada idareyi-örfiyyeyi-əsgəriyyə elan edilmişdir.

- Paris – Almaniya ticarət flotu müqəddəratı barəsində Müttəfiqlər arasında ixtilaf vardır.

- Çin sülh nümayəndəsi bəyan eyləmişdir ki, Çin öz sərhədi dairəsində azadlıq almağı arzu edir. Çin paytaxtı Pekində əcnəbi qoşunlarının olmasından çinlilərin hissiyyatı təhqir olunur.

- Honkonq – Quylində üsyanı yatırtmaq istəyən ingilis konsulunu üsyançılar tutub əl-ayağını bağlamışlar və sonra Çin saldatları gəlib konsulu azad etmişlərdir.

Bolşeviklərin halı

Rusiya bolşeviklərinin əhvalından məlumat verən son teleqraflardan anlaşılır ki, hərçənd Rusiyanın bəzi yerlərində bolşevik hərəkatı artır, amma eyni zamanda bolşeviklər çox yerlərdə məğlub olub, gündən-günə yeni müşkülata məruz qalırlar. Stokholmdan verilən teleqrafda denilir ki, Don ordusu Krasnovun komandası altında Saratov ilə Volsk şəhərlərini işğal etmişlərdir. Kovnodan [Kaunasdan] yazılır ki, litvalılar bolşevikləri təqib edirlər. Bolşeviklər hərəkati-hərbiyyənin [hərbi əməliyyatların] dayandırılmasını xahiş etsələr də, rədd cavabını alışlardır. Litvalılar Vilnoya [Vilnüsə] yaxınlaşırlar. Petroqraddan verilən bolşevik dərmiyolu nazirinin ifadəsindən anlaşılır ki, Rusiyanın dəmiryol işləri ağlar haldadır. Hökumətin ancaq 4500 işə yarar paravozu vardır.

Bolşevik hərəkatı Cənubi Polşaya və Qərbi Qaliçyaya da keçmək üzrədir. Krakovda şura təşkil edilmişdir. Şura qoşunları Lublinə yaxınlaşırlar.

Gələcək ordunun miqdarı

İngiltərədə nəşr olunan "Ağ kitab"da Hindistan əsgərlərindən başqa gələcəkdə İngiltərədə və qeyri məmləkətlərdə saxlanan əsgərlərin miqdarı 2 milyon yarımdan artıq olmamalıdır. Reyn ordusu bura daxil olmaqla bərabər, bu miqdar 952 minə qədər azalacaqdır. Tərxisi-əsgərdən sonra Fransa, Belçika ordusu 23.600 zabit və 380 min saldatdan ibarət olmalıdır. İtaliyanın ordusu 600 zabit, 10 min saldat olmalıdır. Bolqariyada, Türkiyədə, Qafqaziyada və başqa məmləkətlərdə 4.350 zabit, 75 min əsgər, İngiltərə ordusunda 9.050 zabit və 19.500 saldat olmalıdır. Misirdə və Fələstində ingilis ordusundan 3.750 zabit ilə, 57.500 əsgər, Hindistanda isə 2.750 zabit, 40 min nəfər saldat olacaqdır. Bundan əlavə, Beynənnəhreyndə və Şimali İranda İngiltərə ordusundan 1.750 zabit, hind ordusundan isə 4.600 zabit ilə 59 min saldat olacaqdır.

QƏZETƏLƏRDƏN

Amerikada inqilab

Nyu-Yorkda bahalığa görə intizamsızlıq olmuşdur. Amerika fəhlələri Rusiyada vaqe olan hadisələrə xeyli maraq edirlər. Amerikanın Rusiya misalı şura cümhuriyyətinə təbdil edilməsi [çevrilməsi] amalının fəhlələr arasında böyük nüfuzu vardır.

Amerikada bolşevizm

Amerika qəzetələri Amerikada bolşevizm artmasından həyəcana gəlmişlərdir. Amerika Məclisi-Əyanında bu münasibətlə oxunan məruzə böyük təsir bağışlamışdır. Bolşevizmlə mübarizə edən komissiya bolşevik müşəvviqləri [təşviqatçıları] əleyhinə şiddətli cəzalar edilməsi layihəsi hazırlamışdır. Bir para məlumata görə, bu layihə Amerika fəhlələri arasında narazılığa bais olmuşdur. Əhval gərginləşmişdir. Xüsusən Buffaloda ki, oraya qoşun göndərilmişdir.

Yevropada inqilab hərəkəti

Alınan məlumata görə, Yevropa məmləkətlərində gün-gündən inqilab hərəkatı [hərəkətləri] şiddət etməkdədir. Romaniya, İtaliya, Fransa və qeyri məmləkətlər inqilab ərəfəsindədirlər.

Narazıdırlar

Sülh Konfransının axırıncı iclasında Fransa generalı Foş alman vəkillərinə xəbər vermişdir ki, Polşa və Baltik vilayətləri təxliyə edildiyi zaman almanlar bolşeviklər üçün bir çox əslihə [silah] buraxmışlar ki, bu da sülh şəraiti əsaslarına bərəksdir [ziddir]. Bu qərar üzrə həmən vilayətlərdə olan zərərlərin ağır məsuliyyəti almanların ...

Həqiqətdə doğrudur

Bolşeviklər deyirlər ki, hərgah Müttəfiqlər Almaniya misalı öz əsgərləri ilə Baltik vilayətlərini və Ukraynanı işğal etsələr, qorxmaq lazım deyil. Çünki bu hal ilə onlar bir neçə ayda fransız və ingilis əsgərlərini üsyana gətirərdilər. Necə ki, almanlar onlara bu müamiləni yapdılar.

Sazonovun ağlaması

Rusiya bolşeviklərinin Müttəfiqlər tərəfindən etiraf edilmələri [tanınmaları] Sazonova artıq təsir etmişdir. Qəzetələrin yazdığına görə Sazonov demişdir ki, böylə bir təklifin Sülh Konfransından çıxması məni xeyli düşündürür. Mən ona təəssüf edib qəmgin oluram ki, Fransa Hökuməti də bu təklifə şərik olmuşdular. Mən Vilsonun təklifi haqqında olan rəsmi sənədi artıq diqqətlə oxuyub gözəlcəsinə başa düşdüm ki, bu sənəd təhdid və ya ehtiyatdan ibarətdir. Mən bunu bu cümlədən görürəm: "Müttəfiq dövlətlər hali-hazırda bütün Rusiya hökumətini yıxmaqdan ötrü mübarizə edən dövlətlərin heç birinə hökmfərmalıq [hökmranlıq] etmək niyyətində deyildirlər." Bununla aşkar deyilir ki, bizi uğurlayan nəinki bir tək köməksiz rus vətəndaşlarını, həmçinin fransızları, ingilisləri və amerikalıları qarət edən adamlar əleyhinə xahiş etdiyimiz köməyi bizə verməyəcəklərdir. Qoy bizə kömək verməkdən imtina etsinlər. Boş söz olmayan tarixi məsuliyyət bu qətnaməni qəbul edənlər öhdəsinə düşəcəkdir.

MÜXTƏLİF XƏBƏRLƏR

Doktor Nərimanov fövqəladə Qafqaziya komissarı

"Zemlya i volya" qəzetəsinin məlumatına görə, doktor Nəriman Nərimanov bolşeviklər tərəfindən Qafqaziyanın komissarlığına təyin edilmişdir. Mumalieyh [adı çəkilən şəxs] Qafqazya kəndçilərinə xitabən nəşr etdiyi müraciətnaməsində deyir ki, kəndlilər ancaq Şura Hökumətinə ümid edə bilərlər. Bu hökumətdir ki, ancaq müsəlman kəndçilərini cahangirlərdən [imperialistlərdən], qasiblərdən azad edəcəkdir. (?)

Kolçak əleyinə üsyan

Bolşevik simsiz teleqrafı martın 27-sində Samaradan xəbər verir ki, ordu ərkanının [qərargahının] aldığı məlumata görə 45 yaşında kişilərin əsgərliyə dəvət edilmələri Kolçak əleyhinə üsyana bais olmuşdur. Kolçak Yekaterinburqa qaçmışdır. Çelyabinskdə də saldatlar arasında üsyan qalxmışdır. Əsgəri dəstələr cəbhəyə getməkdən imtina edirlər. Bu üsyan şiddətli bir surətdə yatırılmışdır. Saldatlar aşkara surətdə bolşeviklər tərəfinə keçmək arzusunda olduqlarını izhar edirlər.

DAĞISTAN ƏHVALI

* Çeçen oblastında olan Dağıstan qoşunlarının baş komandanlığının məlumati-rəsmiyyəsi [rəsmi məlumatı]:

27 mart 1919-cu sənə, 60 nömrəli teleqraf

Dağıstan Hərbiyyə nazirinə

85 nömrəli rəsmi məlumatıma əlavə olaraq bəyan edirəm ki, axşam vaxtı düşmənlər bütün cəbhə boyu püskürdülmüşlərdir. Alxan-Yurt altında düşmənlər dünən və bu gün böyük-böyük tələfat vermişlərdir. Bu dairədə 3 pulemyot, 2 top, 10 furqon güllə və bir çox silah qənimət almışıq.

Açxoy-Martan kəndi dairəsində düşmənlərin təzyiqinə baxmayaraq, biz onlara bu kənd ilə Assinovskaya mövqifi [stansiyası] sərhədini keçməyə imkan vermədik.

Berdıkel və Ustar-Qordoy dairəsində düşmənlər bizim təzyiqimizlə Qroznı şəhəri bağları tərəfinə püskürdülmüşlər.

Bizim tələfatımız 50 nəfərdir. Düşmən tələfatı isə 600-dən 700-ədəkdir. Alxan-Yurt kəndi dairəsində düşmənlər 500, sair dairələrdə 600 meyit buraxmışlardır. Bizim vəziyyətimiz çox möhkəmdir. Dağlardan kömək gəlmişdir. Müntəzəm qitəatımız [nizamlı birliklərimiz] çox gözəl işləyirlər.

* Dağıstan Hökuməti ilə Könüllü qoşun arasında olan danışıqdan heç bir nəticə hasil olmadı. Üç həftədir ki, Könüllü ordu Dağıstan Cümhuriyyətinə qarşı müharibə açmışdır. Könüllü ordunun bu hərəkətinə qarşı Müttəfiqlər komandanlığına edilən protestolar binəticə [nəticəsiz] qalmışdır. Könüllü ordu mart ayının 26-da çeçenlərin Ustar-Qordoy, Alxan-Yurt, Kulorıya və altmış verst boyunda olan sair kəndlərinə hücum eyləmişdir. Könüllülərin bu iqdamatı [təşəbbüsü] dağıstanlıların səbir kasasını daşdırıb, ona görə də hökumət tədaföyi müharibə [müdafiə müharibəsi] elan eyləməyə məcbur olmuşdur. Azərbaycan Hökuməti nəzdində olan Əlixan Kantemirov rəsmi surətdə xəbər almışdır ki, Dağıstan Hökuməti Könüllülərə qarşı müharibə açmışdır. Bu xüsus Müttəfiq komandanlığa məlum edilmişdir.

«AZƏRBAYCAN» qəzetinin 1919-cu il 3 aprel (Cümə axşamı günü) tarixli 149-cu nömrəsinin ADA Universitetinin dəstəyi ilə transliterasiyası

* Teymurxanşuradan teleqraf edirlər ki, Dağıstan Parlamanının 31 martda vaqe olan iclasında təzədən Divani-Rəyasət intixabı vaqe olmuşdur [seçkisi baş tutmuşdur]. Sədr müavinliyindən imtina edən Xanməhəmmədov əvəzinə sabiq Maliyyə naziri Cabaqiyev, Aşxatsev əvəzinə katibliyə Dalayev intixab edilmişdir [seçilmişdir]. Azərbaycan siyasi nümayəndəsi Əbdürrəhim bəy Haqverdiyev birinci dəfə olaraq Parlamanda isbati-vücud [iştirak] etmişdir. Parlaman Azərbaycan siyasi nümayəndəsini sürəkli alqışlarla təbrik etmişdir.

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

Ərzaq Nəzarətində

Ərzaq naziri həzrətlərinə!

Azərbaycan Cümhuriyyəti Məclisi-Məbusanı fəaliyyətə başladığı gündən ləvazim heyəti möhtərəm məbusların və idarə məmurlarının ehtiyacından ötrü bəzzaz malı [parça, arşınmalı] dərdəst etmək [əldə etmək] məcburiyyətində qaldı. Bu xüsusda Ticarət və Sənaye Nəzarətindən izinnamə alınıb, fabrikaya müraciət olundu. Fəqət fabrikada uzun bir müddət təxirə uğrayıb ancaq dekabrda 93 parça kətan ala bildik. Xidmətçilər tərəfindən heyətə külli şikayətlər daxil olmaqdadır. Bu haqlı şikayətlərə əlac aramaqdan ötrü Ticarət və Sənaye Nəzarəti ilə dəfəat və kərrat ilə [dəfələrlə, bir çox kərə] irsalmərsulda bulunmuşsa [məktublaşmışsa, yazışmışsa], ta bəhal [indiyə qədər] bir tədbir olunmamışdır. Məmurların istida və istimdadı [xahiş və yalvarışı] təfrit [ifrat] dərəcəsinə yetmişdir. Buna görə, Ləvazım rəisi təmənni edir ki, bu barədə ciddi və təcili surətdə lazimeyi-təşəbbüsatda bulunub tezliklə heyətə ittila [xəbər] verəsiniz, əfəndim.

Ləvazım heyəti rəisi: Camo Hacınski

Azərbaycan Cümhuriyyəti Məclisi-Məbusanı Ləvazim rəisi həzrətlərinə!

27 mart tarixli və 780 nömrəli məktubunuzu aldıq. Möhtərəm məbusların və idarə məmurlarının ehtiyacından ötürü Tağıyev fabrikasından Ticarət və Sənaye Nəzarətinin verdiyi icazənamə ilə bu vaxta qədər malların alınmaması haqqında edilən şikayətlərin haqlı olduğunu etiraf etməklə belə, Ərzaq Nəzarəti məəttəəssüf [təəssüf ki], bu barədə heç bir şey yapammayacaqdır. Fabrika Ticarət və Sənaye Nəzarəticəliləsinin ixtiyarında bulunduğundan, Ərzaq Nəzarəti tərəfinizdən göndərilən məktubu 30 mart və 861/3872 nömrəli rəsmi kağızla bərabər Ticarət və Sənaye naziri həzrətlərinin hüzuri-alilərinə təqdim edərək və fabrikadan mümkün olduğu qədər tezlikdə məzkur [deyilən] əşyanın buraxılmasını xahiş etmişdir.

Ərzaq naziri vəkili: Yusifəli [Əliyev]

* Ərzaq Nəzarəti Azərbaycan nəzarətlərində olan dəftərxana qulluqçularının kooperativ cəmiyyəti idarəsinə xəbər verir ki, Azərbaycan nəzarətlərinin kooperativinə bez buraxılması haqqında "Azərbaycan" qəzetəsində yazılan fəqərə [hadisə] yanlışdır. Çünki, bu bez Ziraət Nəzarətinin Gəncədə olan xidmətçiləri kooperativinə buraxılmışdır.

* Ərzaq Nəzarəti "Qafqaz-Merkuri" və "Vostoçnoye Obşestvo" paroxod şirkətlərinə və Su nəqliyyatı müdirinə xəbər verir ki, mal almaq üçün verilən dublikatlarda və nakladnoylarda ancaq böylə bir imza olacaqdır: Mal təqsim edici [paylayıcı] şöbə müdiri əvəzinə Belyayev.

MƏFKUREYİ-ALİYYƏMİZ

\- I -

Azərbaycan dövləti-növzadına

Qaldır səmayi-şövkətə nəcmü-hilalını,
Göstər bu ərzin əhlinə cahü-cəlalını!
İsbat qıl həyatını əqvami-aləmə,
Bəxş eylə bir həyati-növin Şərqi-ə'zəmə!
Əzmü-səbatın ilə görün, düşmən ağlasın,
Millət üzündə xəndeyi-ümmid parlasın!
İqbala doğru xütvələr at intizam ilə,
Ənzari-əhli-xakə görün ehtişam ilə!
Yıx, əz, nə əngəl olsa, əvət, rəhgüzarına!
Qəlbən inan da qüvvətinə, iqtidarına!
……………………………………………
……………………………………………
Simayi-iqtidarını görsün bütün cahan,
Ey türk dövləti və əya bəxti növcavan!
Olsun da qibtəbəxşi-miləl hər siyasətin,
Şayani-afərin ola bilsin fərasətin!
Ə'dayi-namurada sübut et ləyaqətin,
Bilsin nədir ləyaqəti bu canlı millətin!
Ey dövləti-növin, yaşa nəzmü-nizam ilə!
Parlaq əməllərinlə, müzəhhər məram ilə!
Qoş nura, qoş ziyaya, qoş ürfana, hikmətə,
Bir şahrahi-bariqədar aç bu millətə.
Millət o yolda xütvələr atsın da qayəyə,
Çıxsın təkamül eyləyərək ülvi payəyə.
Bir xütveyi-mətin ilə rahi-kamala qoş,
Qoş feyzə, qoş həyata, mütəntən cəlala qoş!
Aç kainati-rüf'ətə şəhbali-irtiqa,
Saç kainati-millətə ənvari-e'tila.
Türk aləmində parlasın ənvari-intibah,
Gülsün həyatımızda da əzhari-intibah.
Olsun bu yurdumuz çəmən-arayi-mə'rifət,
Əhli-vətən də bulmalı iqbalü-məs'ədət…

Bakı, 2 aprel 1919,
Əbdülsəlimzadə Məhəmməd Hadi

MİLLİLƏŞMƏK FƏQƏRƏSİ

Axirüləmir [nəhayət ki], Məclisi-Məbusan İdarəsi ümum müsəlmanlara məlum etmişdir ki, türkcə yazılmayan ərizələr qəbul olunmayacaqdır. Bu bir təbii təklifdir ki, bunu müsəlmanlarla bərabər sair Azərbaycanlılar da alqışlarla qarşılamalı idilər. Halbuki, bəziləri narazı qalmışlar. Qorxmuşlar ki, Gürcüstan Hökumətinin idarələrə təklifi bir gün burada da icra olunsun, müamilati-rəsmiyyə [rəsmi əməliyyatlar] türkcə aparılsın, türkcə bilməyən cənablar da iş başından kənar olunsun.

Bunların vahimələri bicadır [yersizdir]. Zira milliləşdirmək məsələlərində Gürcüstanla Azərbaycan arasında yer-göycə təfavüt vardır. Gürcülər baltanı dibindən vururlar. Bunların hər bir təşəbbüsatı, hər bir amal və əfkarı [məqsəd və fikirləri] gürcülükdən ibarət olduğu üçün milliləşdirmək fəqərəsini [məsələsini] ümumiləşdirmişlər. Gürcülərlə bərabər Gürcüstanın erməniləri, yəhudiləri, türkləri, rusları, ləzgiləri də hökumət lisanını, yəni gürcü dilini bilməlidirlər, idarələrə verilən ərizələr hangi millətdən olursa-olsun, gürcücə yazılmalıdır.

Azərbaycana gəldikdə, daha doğrusu Məclisi-Məbusanın təklifinə gəldikdə, bu ümuma aid olmayaraq, Azərbaycanın məhz müsəlmanlarına məxsus bir təklifdir ki, bu da sairlərini gərək qorxuzmasın. Türklərdən tələb olunur ki, ərizələrini türkcə yazsınlar. Bu təbii bir hal deyilmi? Hangi bir ədalət və vicdan sahibi buna razı olar ki, bir türk oğlu türk öz hökumətinə müraciət etdiyi halda, müraciətnaməsini ana dilini buraxıb əcnəbi bir dildə yazsın?

Burada mənə iki irad edəcəklər:

1) Azərbaycan türklərinin çoxu türkcə bisavaddırlar;

2) Hökumət məhafil [dairələri] və idarələrində bir çox türkcə bilməyən məmurlar vardır ki, türkcə yazılmış ərizələrdən baş çıxarmazlar.

Birinci irada qarşı cavabım budur ki, öz ana dilində yaza bilməyən türklər əcnəbi dilinin, məsələn ruscanın təhriri [yazılışı] ilə bərabər, şifahisini də bilməyirlər. Böylə bir şəxs ərizə yazdırmaq məqsədi ilə bir türk mirzəsini bular, dərdini bilavasitə türkcə söylər və ərizəsini yazdırar.

İkinci irada cavabım budur ki, idarədəki məmurlar hərgah türkcə bilməyirsə, bu, əhalinin günahı deyil. Çoban sürünün xidmətçisidir, sürü çobana xidmətçi deyil. İki milyon camaat beş nəfər məmurun xatirəsi üçün əcnəbi bir lisanı öyrənməyə borclu deyil. Məmurlar əhalinin dilini öyrənsinlər. Bu onların vəzifəsidir. Öyrənməyəcəklərsə, vəzifələrindən əl çəksinlər.

Zənnimcə, ərizələrin türkcəliyini Məclisi-Məbusandan əlavə, Nəzarətlərdən [Nazirliklərdən] tələb etməlidirlər. Bir vaxt Ərzaq naziri Lizqar cənabları xüsusi məmurlar dəvət etmişdir ki, Ərzaq İdarəsinə əhali tərəfindən verilən ərizələri məccanən [pulsuz] yazsınlar. Bu bir gözəl təşəbbüsdür ki, sair Nəzarətlər də böyləcə yapmalıdırlar. Lakin hangi məqsədlə? Hərgah bu təşəbbüsün məramı bisavad türklərə müavinət [köməklik] etməkdirsə və ərizələr də türkcə yazılacaqdırsa, çox gözəl. Xayır, əhaliyə müavinət bəhanəsi ilə türkcə bilməyən cənablar ərizələri rusca yazdıracaqlarsa, bunların məqsədi öz işlərini asanlaşdırmaqdır. Böylə olarsa, zəhmət çəkməsinlər, yeni ştatlar, yeni məsariflər [xərclər] icad etməsinlər; əhali öz məsarifi ilə kənarda ərizə yazdırar, lakin türkcə yazdırar.

Türüq və Məabir [Rabitə və Nəqliyyat] nazirinin də bir hökmünü oxuduq. O da bundan ibarətdir ki, lövhələrdə stasyonların adları ruscaları ilə bərabər türkcələri də yazılsın. Lakin bunlara iktifa [kifayət] etməyib də hər bir yazılarımızı ancaq türkcə yazmaq lazımdır ki, bu işə mübaşir olmaq [başlamaq] zamanıdır.

Fərhad Ağazadə

TİCARƏT HAQQINDA

Türk dəftərdarlarının (buxqalterlərinin) bir yerə cəm olaraq mühasibəçiliyin elmini əbnayi-vətənin [vətən övladlarının] və hakəza [eləcə də] tacirlərimizin içində intişar etməkdən [yaymaqdan] ötrü bir cəmiyyət təşkil etmək lüzumuna işarə edərək müfəssəl bəyanat yazmalıdır, ərzində olmuşdum.

Siyasət aləmində qeysərləri, çarları və bütün hakimi-mütləqləri devrildib cümhuriyyətlər vücuda gətirməklə xitampəzir olan [sona çatan] Cahan müharibəsi, ticarət aləmində də ayrı-ayrı fərdlər əvəzinə müştərək ticarət və yaxud şirkətlər, kompaniyalar və səhmdaran [səhmdarlar] cəmiyyətləri vücuda gələcəyini və bunların qarşısında ayrı-ayrı fərdlərin müqavimət gətirməyərək kəndi mövqelərini tərk etməyə məcbur olacaqlarını keçirdiyimiz dörd sənə zərfindəki hərəkat göstərmişdir. Hələ müharibənin birinci sənələrində möhtəkirlər əlindən təngə gəlmiş camaat nə həvəslə istehlak cəmiyyətləri təşkilinə şüru etməsi [başlaması] hamımızın xatirində olsun gərək. Əlbəttə, camaatımızın hazırsızlığı və mövcud əmtəə və məkulatın [ərzağın] möhtəkirlər əlində bulunması, istehlak cəmiyyətlərini məhdud bir dairə daxilində işləməyə məcbur edirdi. Və sonra isə malların büsbütün bazarlardan yox olması istehlak cəmiyyətlərini kəndi vəzifələrini layiqincə ifadan məhrum etdi. Lakin sülhi-ümumidən az bir zaman sonra el dükanları yenə işə başlayaraq xırda möhtəkirlərlə mübarizə edəcəklər və həm qalib gələcəklər.

Məqsəd, istehlak cəmiyyətlərindən bəhs etmək olmadığından, yeri gəlmişkən, arşınfüruşluq [parça, arşın malı satmaq], baqqallıq, əttarlıq [ədviyyatçılıq] və bu qəbil birinci zəruriədd [hesab] olunan şeylərin ticarəti az bir zamanda xüsusi alış-verişçilərdən istehlak cəmiyyətlərinə keçəcəyinə və bu qəbil əşyaların ticarəti ilə iştiğal edənlərin [məşğul olanların] başqa məşğələ axtarmaq məcburiyyətində bulunacaqlarına işarə edərək mövzuyi-bəhs [bəhs olunan, haqqında danışılan] məsələyə keçəlim.

Şimdi ticarətimiz məhdud bir dairə daxilində olsa da, yenə çox para ilə az mənfəət edərək imrari-həyat etmək [ömür sürmək] və bəlkə sərmayəni həm artırmaq mümkündür. Lakin yaxın atiyyədə [gələcəkdə] Yevropa, Amerika və həm qonşularımızın sərvətdarları bizdən ötrü kəndi vətənimizin bazarlarını kasad etməyə təşəbbüslər edəcəklər. Vətənimizə gələnlər kompaniyalar tərtib edərək böyük sərmayə, geniş məmulat [məhsullar] və həm müştərilər üçün əsbabi-təshilat [asanlaşdırıcı səbəblər] ilə meydana girəcək olduqlarından, təbiidir bizim ticarətimiz şimdiki halında qalarsa, kəndi mövqeyini büsbütün tərk etmək məcburiyyətində bulunacaqdır. Binaənileyh [ona görə], vətən ticarətini kəndi əlimizdə saxlamaq istərsək, qabağımıza gələcəyi məlhuz olan [təsəvvür edilən] fövqəlzikr [yuxarıda deyilən] qorxunun qarşısına çıxmağa hazırlaşmalıyız və kəndimizi başqaları ilə ticarət mübarizəsi yapmaq istedadına malik etməliyiz və çünki yaxın gələcəkdə ticarət əksərən şirkətlər və kompaniyalar vasitəsi ilə olacağına artıq şübhə yoxdur zənnindəyəm. Binaə-nileyh, başqaları ilə mübarizə etmək istərsək (istəyəcəyimizə əminiz) biz də şirkətlər, kompaniyalar təsisinə şüru etməliyiz.

Lakin türk irqinin və baxüsus [xüsusilə] Azərbaycan türklərinin əhvali-ruhiyyə, ictimaiyyə və ənənəvi xüsusiyyətləri tədqiq olunarsa, onların təbiətən ictimai həyatdan artıq xüsusi həyatla yaşamağı adət etmiş bir xalq olduqları müşahidə olunar. Həmin bu xüsusiyyətləri nəticəsidir ki, türklər ticarətdə həm xüsusilik sevirlər. Kompaniyalarda, səhmdaran cəmiyyətlərində iştirak etmək istəməzlər və yalnız kəndi sərmayələri kifayət edən bir miqyasda ticarət yaparlar. Binaənileyh, gələcək üsuli-ticarət üçün azərbaycanlıların mədəniyyətcə hazır ol[ma] dıqlarından əlavə, bir də ənənəcə laqeyd qalacaqlarını, məəttəəssüf [təəssüf ki], etiraf etmək məcburiyyətindəyiz.

Azərbaycan türklərini fənni-ticarətcə müasirləşdirmək və həm şirkətlərə və kompaniyalara onlarda olan ədəmi-etimadı izalə etməyə [etimadsızlığı aradan qaldırmağa] təşəbbüslər etmək növbədəki vəzifələrimizdəndir. Hökumət, milli müəssisələr, camaat xadimləri, milli mətbuat məzkur [deyilən] nöqtələrə nəzər etməli və onların islahı üçün var qüvvələri ilə çalışmalıdırlar. Hökumət ticarət məktəbləri, buxqalteriya kursları açaraq və bunlarda təlim üçün qabiliyyətli mütəxəssislər dəvət etməlidir. Milli müəssisələr, camaat xadimləri ticarət, sənaət [sənaye] haqqında mühazirələr oxumalı və risalələr nəşr etməlidirlər. Milli mətbuat, kəndi sütunlarında ticarət, sənaət haqqında uzun-uzadı bəhslər edərək camaatımızda şirkətlərə, kompaniyalara hüsn-təvəccöh oyatmağa səy etməlidirlər və ilaxır və ilaxır.

Artıq bədbin olmadığımızdan, millətimizin istedadına və vətənimizin parlaq istiqbalına [gələcəyinə] inandığımızdan yaxında Azərbaycanda ticarətxanalar, şirkətlər, kompaniyalar təsis ediləcəyinə inanırız. Münəzzəm [nizamlı] bir ordunun təlim görmüş əsgərlərə ehtiyacı olan kimi, münəzzəm bir ticarətxananın həm təlim görmüş qulluqçulara ethiyacı var. Böylə qulluqçuları az bir zamanda yalnız buxqalteriya kursları vasitəsilə hazır etmək mümkündür. Təşkili arzu olunan türk buxqalterlərinin cəmiyyəti yalnız bu nöqtəni düşünməli və türk dilində buxqalteriya kursları açmalıdır. Əcdadlarımızın səhv və xətalarını təshih və vətənimizin istiqbalını [gələcəyini] təmin vəzifələrini tariximizə mühəvvəl etmiş [tapşırmış] və vəzifəmizin ifasında qüsur göstərmiş olarsaq, həm tarix, həm vətən və həm gələcək nəsil qarşısında məsul olacağız.

Müstəqil yaşamaqdan ötrü "iqtisadən" qüvvətli olmaq lazımdır. "İqtisadən" qüvvətli olmaq isə, yalnız vətən ticarətini, sərvətini vətən övladının əlində saxlamaqla olar ki, bundan ötrü ticarətdə, sənaətdə müasirləşmək lazımdır.

Tağı Nağdəlizadə

MART MATƏMİ ƏTRAFINDA

Məşqətədə [Maştağada]

18-31 mart 1919

Sübh saat 9 radələrində bütün bazar və başqa müəssisələr qapadıldıqdan sonra camaat qəryə [kənd] mərkəzində vaqe məscidi-cameyə toplanırdı.

Bu gün hamının matəm və qəm içində mükəddər [kədərli] bir halda olduğu müşahidə olunur. Hətta küçələrdə qoca kişilərin və qadınların ahnaləsi eşidilirdi. Kənd üləma və mötəbəranı [ruhaniləri və mötəbər şəxsləri] tərəfindən məzkur [deyilən] məsciddə bu günə məxsus bir əza məclisi tərtib verilmişdi.

Ayini-təziyət [əza mərasimi] icrasından sonra kəndin ziyalı üləmalarından axund Seyid Hüseyn Seyid Həsənzadə cənabları bu günün biz türk milləti üçün böyük tarixi bir matəm günü olduğu barəsində müfəssəl məlumat verdikdən sonra keçən il və bugünkü faciədən sonra müvəffəq olduğumuz istiqlaliyyətimizin əldə qalması ancaq yenə də bizim ittifaq və ittihadımızla [birliyimizlə] olub, axır bir qaşıq qanımız qalıncaya qədər başımız üstündə təməvvüc edən [dalğalanan] bayrağımızı düşməndən müdafiəyə yəmin etməyə çağırdı.

Kəndi istiqbalımızın [gələcəyimizin] səadəti yenə də həman bayrağın uca tutulmasından asılıdır, dedi.

Yaşasın türk-islam millətinin bugünkü ittifaqı!

Məhv olsun əleyhimizə çalışanlar!

Yaşasın istiqlalımız!

Sonra "Müsavat" üzvlərindən Cəfərzadə tərəfindən Mart hadisəsi haqqında məlumat verilib, saat üç radələrində məclisə xitam verildi.

Şəkidə

Şəkidən idarəmizə böylə bir teleqraf gəlmişdir:

1918 sənəsi martın 31-ində istiqlali-millimizi sarsıtmaq məqsədi ilə bir taqım müləvvəs [kirli] və xain əllər tərəfindən yapılmış Bakı cinayətinin səneyi-dövriyyəsi [ildönümü] münasibəti ilə bu gün rəyasətim altında ümum ticarətxanalar qapanaraq bir mitinq tərtibi ilə bugünkü günü biz müsibət ədd [hesab] edərək şühədayi-kiramımızın [əziz şəhidlərimizin] bu məsum ruhlarına fatihəxan olduqdan [Fatihə oxuduqdan] sonra müqəddəs və möhtərəm olan müstəqil Azərbaycan Parlamanına bəyani-təziyət etməyə məmur edildim [başsağlığı vermək işi mənə tapşırıldı].

Şəki Bələdiyyə rəisi:
Azad Mustafazadə
Mitinq katibi:
Məbud Əfəndizadə Kazımov

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Qubernatorun əmri

30 mart 1919

Axır vaxtlar şəhərdə qarət qəsdi ilə olaraq dinc əhalinin evlərinə və mağazalarına hücum edilir və bu iş get-gedə şiddət etməkdədir. Alınan məlumata görə, böylə hücumları yapan canilər Biçeraxov dəstəsi nəfəratı [əsgərləri] və həmçinin qeyri şəhər və uyezdlərdən [qəzalardan] gəlmiş olan, heç bir sənət sahibi olmayanlardır.

Bununla elam edirəm [bildirirəm] ki, böylə qarətgərlər [qarətçilər] və canilərin əleyhinə mənim tərəfimdən ən qatı tədbirlər ittixaz edilmiş [tədbirlər görülmüş] və müqəssirlər Bakı quberniyasından sürgün ediləcəklərdir. Bundan əlavə, caniləri və qatilləri hərbi məhkəməyə verilməkdən ötrü ali hökumət dairələrində səy və istidada [xahişdə] bulunacağam ki, müqəssirlər hərbi vaxt qanunu ilə mühakimə edilsinlər.

Heç bir müəyyən qulluğu, vəzifəsi olmayıb və boş yerə şəhərin küçələrində veyl [avara] gəzənlər isə tövqif edilib [tutulub] özlərinin daimi sükunət etdikləri [yaşadıqları] yerlərə göndəriləcəklərdir.

Bütün polis məmurlarına əmr edirəm ki, böylə şübhəli şəxsləri ciddi surətdə olaraq təqib edib və onlara verilən ixtiyar ilə tənbeh etsinlər [cəzalandırsınlar].

Bakı qubernatoru:
Rəşid bəy Axundzadə

Müəllimlərin ümumi iclası

Cümə günü, aprelin 4-də, Birinci Ali-ibtidai ünas [qızlar] məktəbində ibtidai məktəblər müəllimlərinin ümumi iclası dəvət edilmişdir. İclasda bəzi mühüm məsələlər müzakirə və həll ediləcəkdir.

İdilboyu müsəlmanlarına

İdilboyu [Volqaboyu] türk-tatarları camaatının mütəşəbbislər heyəti öz vətəndaşlarından rica edir ki, 4-üncü apreldə, cümə günü, saat 3-də 4-cü ünas məktəbi binasına (2-ci mərtəbə) çağırılmış olan şuraya təşrif gətirsinlər (Kubinski küçədə 12-ci ev).

Baxılacaq məsələlər: Məscid bina qılmaq üçün komitə düzəltmək, sair məsaili-cariyyə [cari məsələlər].

Füqəra arvadların şikayəti

İdarəmizə Çənbərəkəndində sükunət edən [yaşayan] bir çox fəqirə və əlsiz-ayaqsız arvadlar gəlib şikayət edirlər ki, onlara bu vaxta qədər ikinci uçastok ev komitəsi tərəfindən səkkizinci məntəqədən azuqə və yemək buraxılırdı, şimdi isə daha verilməyir. Həman azuqə paylanılan yerlərdə, dükanlarda isə füqəranın halı bilmərrə nəzərə alınmayıb, azuqəni hər kəs öz qövm-əqrəbasına verir. Fəqirlər isə yenə ac qalırlar. Arvadlar bir tərəfdən çılpaq və evsiz qaldıqlarını göstərərək tezliklə bu barədə dəxi sərəncam edilməsini rica edirlər. Ev sahibləri onları evdən çıxarırlar. Libasları və çadirşəbləri [çadraları] olmadığından açıq-açığına və üryan gəzməyə məcbur olurlar. İdarəyə gəlmiş olan arvadlar həman cırıq-cındır paltarda, ayaqyalın olaraq gəlmişlərdi. Ümid olunur ki, bu biçarələrin halı nəzərə alınar da beqədri-qüvvə [imkan daxilində] yardım olunar.

"Səfa" maarif cəmiyyəti binası

Neçə illərdən bəri maarif və mədəniyyətə xidmət edib və biçiz [yoxsul] uşaqlara təlim və tərbiyə verməkdə böyük bir məharət göstərmiş olan "Səfa" maarif cəmiyyəti, başqa mədəni və maarif cəmiyyətlərimiz kimi bir ildən ziyadədir hərəkətsiz qalmış və onun varlığından əsər belə müşahidə olunmayır. Məzkur [adı çəkilən] cəmiyyət rəsmən qapanmamışsa da, heyəti-idarəsi tərəfindən bu barədə heç bir məlumat verilməmişdir. Artıq zəhmətlərlə başa gəlmiş olan cəmiyyətin böyük binası şimdi toyxanaya təbdil edilmiş [çevrilmiş], orada toy məclisləri tərtib edilir. Çünki "açıq qapı" və sahibsiz olduğundan hər kəs ondan "istifadə" etmək istəyir. İştə məzkur cəmiyyət əzalarının [üzvlərinin] və heyəti-idarənin, hərgah varsa, diqqətini bu fəqərəyə [məsələyə] cəlb etmək istərdik.

Balaxanı edadi məktəbində müsəlman balaları üçün əlifba şöbəsi açılması

Maarif naziri-valasəmiri [şanı uca Maarif naziri] Yusifbəyli həzrətlərinin əmrlərinə görə, Sabunçu kəndxudası İsabala Eldarzadənin, Balaxanı-Sabunçu polis müdiri cənab Lütfəli bəy Əmircanovun köməkliyi ilə Balaxanı edadi məktəbində müsəlman balaları üçün əlifba şöbəsi açılmaqla, yaxın kəndlərin camaatına elan olunur ki, bu mühüm nemətdən istifadə edib, öz balalarını məzkur [deyilən] şöbəyə qeyd etdirməyə taləssinlər.

Məzkur şöbədə oxuyan uşaqlardan biçiz [yoxsul] olanlarının içindən qür'ə [püşk] ilə seçilmiş altı nəfərin həqqi-tədrisi [tədris haqqı] olan 1200 manatı Sabunçu camaatı bu ilin 7 mart tarixiylə və 4 nömrəli məsləhətnamə mövcibi [əsasında] ilbəil verməyi öz öhdələrinə götürübdür. Və genə həman biçiz şagirdlərin ləvazimati-tədrisiyyəsinə və gələcəkdə ikmali-təhsilləri [təhsillərini davam etdirmələri] yolunda sərf olunmaqdan ötrü bir tanxa (fond) əmələ gəlmək üçün Sabunçu Müsəlman həvəskarlar drama cəmiyyəti əvvəl iclasında birinci nömrəli bəratülqövl [protokol] ilə mütəəhhid olublar [öhdələrinə götürüblər] ki, məxsusən mütəşəkkil heyəti-təftişin [xüsusi qaydada təşkil edilmiş təftiş heyətinin] nəzarəti altında bundan sonra səhnələrdən hasil olacaq safi mədaxilin yarısını məzkur tanxanın mənfəətinə versinlər və tanxaya sərmayə olmaq üçün Naib Quluzadə və Mirzə Cabbar Ələkbərzadənin təşəbbüsü ilə beqərari-zeyl [aşağıdakı qaydada] ianə cəm olub, kəndxudaya təslim olunmuşdur:

Keçən sənə Mart hadisəsində bolşevik və daşnakların iclasının qərardadı ilə olunan hücumlara qarşı köks gərib özünü, irz-namusunu müdafiə etməyinə görə özü, iki qardaşı və iki növrəs [yeniyetmə] oğlanları ilə beşi birdən güllələnib qətl olunan Güləhməd Ağayevin bayram axşamı münasibəti ilə qəbrinin ziyarətinə gedildikdə onun ehsanı üçün Kərbəlayi Əşrəf Əmiraslanov 100 m, Kazım Qasımov 25 m, Mehdiqulu Mehdiyev 25 m, Səfdər Rəhimov 20 m, Əlixas Mehdiyev 10 m və Mirzə Cabbar Ələkbərzadə 50 m, cəm'ən [cəmisi] 230 manat verilib və 672 manat da ləffən [əlavə olaraq] təqdim olunan siyahı mövcibi [əsasında] camaat və alış-verişçilərdən cəm olub ki, ələn [indi] tanxanın [fondun] sərmayəsi 902 manat olub, minbəd [bundan sonra] veriləcək ianələr və ya səhnələrdən hasil olacaq nisfi-mədaxilin [qazancın yarısının] miqdarı qəzetə vasitəsi ilə elan olunacaqdır.

………

AZƏRBAYCANDA

Göyçaydan

23 mart 1919-cu ildə Göyçayda Azərbaycan Parlamanına məbus seçmək münasibəti ilə şəhər deputatlarının, təşkilat vəkillərinin və camaat rəislərinin səvabdidi [təsdiqləməsi] ilə bir həftə əvvəl alınmış qərara görə, hər on evdən bir nəfər vəkil olmaq üzrə 53 nəfər şəhər vəkillərindən 43 nəfəri hazır olaraq intixaba şüru olundu [seçkiyə başlandı]. Seçki rəisi Rza bəy Ağabəyov seçki qanununu bəyan edib, bir nəfər müavin və bir nəfər katib seçilməsini xahiş eylədi. Camaat bir səslə Hüseyn bəy Paşabəyovu müavini-sədr və Əliməhəmməd Əliyevi katibliyə intixab edib seçkiyə şüru olundu və örtülü şar salmaq təriqi [üsulu] ilə hər səs öz mətlubunu [tələbini] kağız ilə pişnihad [təqdim] edərək ümumən Rza bəy Ağabəyovu göstərdikləri məlum oldu. İntixab qurtarandan sonra seçkiyə gəlmiş müntəxiblərdən [seçicilərdən] əksərinin xahişi ilə Mirsahib Rüstəmzadə təzə vəkil Rza bəy Ağabəyova xitabən böylə bir nitq söylədi:

"Hər kəs öz ağıl və vicdanının göstərməyi ilə bir məslək əxz etməyə məcburdur. İntixab olunmuş vəkilimizin məsləki az-çox əhaliyə məlum olduğundan, o barədə camaata izahat vermək lüzumu yoxdur. Ancaq camaatın birinci arzusu odur ki, onların vəkili Rza bəy Ağabəyov Məclisi-Məbusanda Azərbaycan istiqlaliyyətinin möhkəmləşməsinə var qüvvəsi ilə çalışsın və həmçinin xarici düşmənlərdən mühafizət etməyə lüzum vaxtında müdafiə və mühacimədən [hücum etməkdən, həmlə etməkdən] çəkinməyib hər bir fədakarlığa iqdam etməyə [girişməyə] səs versin və bu barədə sizi vəkil edən şəxslər heç bir maddi və mənəvi kömək̇dən geri durmayacaqlarını söz verirlər. Burada acınacaq bir iş varsa, o da Rza bəy Ağabəyovun Göyçaydan getməyidir. Müşarünileyh [adı çəkilən şəxs] çalışqan və millətpərəst olmaqla bərabər, elm sahibi olmaqda Göyçayda tək bir nəfərdir. Mumaileyh [haqqında danışılan şəxs], Moskva Darülfünununda [Universitetində] elmi-hüquq şöbəsini təkmil edib [bitirib], bu axırlarda Ədliyyə vəziri [naziri] tərəfindən Göyçayda bidayət məhkəməsi [ilk instansiya məhkəməsi] rəisi mənsəbinə təyin olunmuşdu. Məclisi-Məbusana seçilməklə öz vəzifəsindən istefa verməyə məcbur olur. Hərçənd camaat Rza bəy cənablarının getməsinə təəssüflənir, vəli [ancaq] Azərbaycan Cümhuriyyətinin təşkili və onun istiqlaliyyətini Göyçay camaatı özündən ötrü öylə vacib ədd [hesab] edir ki, Rza bəy kimi dəyərli və lazımlı bir vücuddan əl çəkirlər. Göyçay kimi məhdud bir dairə daxilində işləmək vaqeən göyçaylılıq nöqteyi-nəzərindən daha yaxşı isə də, Rza bəy kimi gənc bir fəalın Azərbaycan mühiti kimi geniş bir cövlangaha çıxması ümum azərbaycanlılıq mənafei-aliyyəsi naminə daha şanlı, daha şərəflidir."

Göyçaylı

Şamaxıdan

Vətənlərinə qayıdan Şamaxı qaçqınlarının sanı gündəngünə artmaqdadır. Böylə ki, martın 10-dan bu ana qədər xeyli əhali gəlmişdir. Payızdan gələnlər havanın günəşli günlərində özlərinə ev, dükan tikmək ehtiyatına düşürlər. Təzə varid olan [gələn] qaçqınlara Ümuri-Xeyriyyə Nəzarətinin Şamaxı nahiyə müfəttişliyi havanın yağmurlu keçməsinə görə tikinti barəsində bir o qədər köməklikdə bulunmayıb, müfəttişliyə məxsus dəmirçi, dülgərxanalarında gələcək tikintilərə məxsus xeyli qapı, pəncərə və qeyri əşya hazırlatmaqdadır. Narahat damlarda yaşayan əhali öz rahatsızlığını idarəyə məlum etcək dərhal dülgər, qırçı, fəhlə və bunlara lazım olan ləvazimat müfəttişlik tərəfindən məccani [pulsuz] buraxılaraq arzularına əməl olunur.

Bir para qaçqınların damsız və rahatsızlıqlarını nəzərə alaraq bu yaxın vaxtda "gecə yurdu" və "darülfüqəra" [yoxsullar evi] təsisinə şüru ediləcəkdir [başlanacaqdır]. Hal-hazırda olan "çocuqlar yurdunda" altı yaşından üç yaşına yavuq hər millətlərdən olaraq 80 qədər qız və oğlan uşaqları yaşamaqdadır.

Şəhərdə dükanlar az isə də alver böyük tərəqqidədir və bahalıqdır. Böylə ki, ətin girvənkəsi 16 manata, yağın 35 manata, çörəyin 3 manata, qeyri əşyalar da bu ayaqdan satılmaqdadır.

Ətraf kəndçilərin əkinləri və qaramalları olmadıqlarından gələcəkdə böyük yoxsulluğa düşmələri gözlənilir.

İrəvan mahalından gələn 1700 qaçqın Mədrəsə kəndində yerləşib, həman kəndin həmişəlik onlara qalmağına irəvanlılar səy edibsələr də, hələ hökumət tərəfindən rəsmi bir kağız almayıblar.

Ağaisa

ERMƏNİSTANDA

Parlamanda dava

Ermənistan Parlamanında siyasi xasiyyəti havi [siyasi xarakter daşıyan] bir gurultu əmələ gəlmişdir. Belə ki, bu hadisə bütün erməni dairələrinin diqqətini kəndisinə cəlb eyləmişdir.

Həman gurultulu iclasın bəratülqövlü [protokolu] bu qərar üzrədir:

"1918-ci sənə fevralın 28-də Ermənistan Şurasının növbəti iclası vaqe olmuşdu. Məclisin sədri Ter-Xaçaturyan iclası açaraq kvestora təklif edir ki, iclasda iştirak edənləri saysın. Sayıldıqdan sonra anlaşılır ki, Daşnak fraksiyonundan başqa hamı fraksiyalar isbati-vücud [iştirak] edirlər. Fəqət daşnaklar gəlmədiyindən Məclisdə kvorum olmaz.

Sədr iclası qeyri-münəqid [baş tutmamış] elan etdikdə, Şura üzvü Ter-Akopyan (eser) söz istəyərək sosialist-revolyusyonerlər namından [adından] təklif edir ki, bu iclas xüsusi şura olsun. Bu təklif əsasından bəhs etdiyi zaman səslər eşidilir: "Sosialistlərə Parlamanda qalmağa müsaidə verməriк." Sədr təklif edir ki, qaydanı xələldar etməsinlər. Səslər daha artır.

İş bu yerə müncər olduqda [çatdıqda], sədr bəyan edir ki, xüsusi şuraya sədarət etməyəcəkdir. Sonra sədrə məxsus yerdən qalxıb iclasdan gedir.

İclasda olan fraksiyalar öz yerlərində baqi qalırlar və öz ünvanlarına hədələr və söyüşlər eşidirlər. Bu əhvala xitam vermək üçün Sosialistlər fraksiyonları sədr müavini Zoryana təklif edirlər ki, xüsusi şuranı da qeyri-münəqid elan eyləsin və üzvlərə iclas salonundan çıxmağı təklif eyləsin və onlar xüsusi şuranı Parlamanda deyil, başqa bir yerdə etsinlər. Sədr müavini Zoryan sədarətə keçib də, zəngi çalıb da ağzını açmamış tamaşaçıların içindən bir neçə nəfər müsəlləh [silahlı] şəxslər gəlib, camaatı şura üzvlərindən ayırıb, söyüşlə, hədə ilə hətta tapança ilə sədr müavini yanına gəlib ondan tələb edirlər ki, mövqeyi-sədarətdən çəkilsin. Zoryan bu tələbi rədd etdikdən sonra bu dəstə Zoryanı əhatə edib, sürüyə-sürüyə dışarı çıxarmaq istərlərsə də fəqət kürsiyi-xitabət yanında sair üzvlər bu dəstəyə mane olurlar və dəstəni sakit edib onları vadar edirlər ki, sədr müavini Zoryanı təhqir etməsinlər.

Bu zaman Ermənistan şurası üzvü doktor Artaşes Babalyan (daşnak) iclas salonuna daxil olur. Şura üzvlərini göstərərək və camaata müraciətlə "Bu namər-butları çıxarın buradan" deyə hayqırır.

Xülasə, təcavüzçü dəstənin adları məlum deyilsə də, fəqət onların içərisində Ter-Qriqoryan və Atayanın olduğu bəllidir.

Bu mənzərələrə Məclisdə hazır olan Baş nazir Xatisyan, Səhiyyə naziri Torosyan, Maarif naziri Məlik-Qaragözyan, İrəvan Bələdiyyə rəisi Toşyan şahiddirlər.

Divani-rəyasət qərar qoymuşdur ki, bu bəratülqövl [protokol] Ədliyyə nazirinə göndərilib, müqəssirlər təhti-məsuliyyətə [məsuliyyət altına] alınsınlar.

Ermənistan Şurası sədri müavini:
F. Ter-Xaçaturyan

İANƏ

Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarətində

Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarətinə [Sosial Təminat Nazirliyinə] müsəlman darüleytamı [yetimxanası] nəfinə [xeyrinə] olaraq Novruz bayramı münasibətilə işbu ianələr daxil olmuşdur:

1) Bakı neftçilərindən Məşhədi Hüseyn Məlikovdan 3 min rublə para, ayda 50 put neft.

2) Hacıbaba Ağasıyevdən 1 put küncüt yağı, bir kisə un.

3) Abdullayevdən darüleytama lazım olan qədər davacat və qeyrə.

Nəzarət darüleytam müdirəsi [Liza] Muxtarov[a] xanıma xəbər vermişdir ki, məzkur [deyilən] əşyanı Nəzarətdən almaq olar.

ELANLAR

Elan

Təxminən fevral ayının əvaxirində [axırlarında] mən evdə olmadığım halda Həsən bəy namına [adına], kəndimə məxsus tarımı bir gecəlik adıyla aparıblar və şimdiyədək qaytarılmayıb. Həman tara ehtiyacım olduğu üçün aparan və apartdıran şəxsdən xahiş edirəm ki, məzkur [deyilən] tara daha artıq ehtiyacı yoxdursa, iadə etsin [qaytarsın].

Zülfüqar bəy Hacıbəyli
T-82

Diş həkimi Altmanın müalicəxanası

Şamaxinski küçə nömrə 20, 2[-ci] paralelni küçənin küncündə aptek ilə rubəru [üz-bəüz]. Telefon nömrə 18-73. Dişləri ağrısız çəkir və doldurur. Kauçuk və qızıl üzərində süni dişlər qayırır. Müsəlman xanımları ayrıca qəbul edir.

5783

Doktor Ağahüseyn Kazımov

Gəlib naxoşları yenə qəbul etməyə başlayıbdır. Əmrazi-daxiliyyə [daxili xəstəliklər]. Qəbul edir səhər saat 10-dan 11-ədək; axşam saat 5-dən 7-yədək. Ünvan: Parapet, Şəfi İbrahimovun evində 3-cü mərtəbə. Telefon: 86-27.

5780

Doktor Musa bəy Rəfiyev

Daxili əmraza [xəstəliklərə] düçar olan naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Səhər saat 9-11-ə kimi. Axşam saat 5-7-yə kimi. Ünvan: Armyanski, nömrə 15. Telefon 16-80.

b-37

Diş həkimi

Varşavadan gəlmiş S. A. Yejevski. Staro-poliseyski küçə nömrə 6, Baryatinskinin küncündə, telefon nömrə 54-55. Qəbul edir saat 9-dan 1-ədək, 4-dən 6-yadək. Dişləri ağrısız çəkir, doldurur, qızıl dişlər, ənglər və damaxlar qayırır.

7515

Bakıda Xırda Mədənçilər və Neftçilər Cəmiyyəti İdarəsi

Bununla xırda mədənçilərə elan edir ki, qulluqçulara və fəhlələrə mart məvacibini almaqdan ötrü tabellər yazıb versinlər ki, onlar Hökumət Bankından məvaciblərini alsınlar. Tabellərin verilmək vaxtı aprelin 1-dən 5-inə qədərdir.

Ünvan: Olginski küçə, nömrə 5, 3-cü mərtəbə.
5772

"Azərbaycan" qəzetəsi kantoru tərəfindən

Bu gündən etibarən qəzetəmiz əvvəlkindən böyük çıxacağından və kağız baha olduğundan...

Müvəqqəti müdir: Hacıbəyli Üzeyir

TRANSLİTERASİYA İLƏ BAĞLI QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Zaqatala məsələsi

"Qruziya": 1918-1921-ci illərdə Tiflisdə rus dilində nəşr edilən gündəlik qəzet. Heç bir partiyanın orqanı olmadığını elan etsə də, bu qəzet əslində gürcü millətçilərinin görüşlərini əks etdirirdi.

Azərbaycan Məclisi-Məbusanında

"Sovet Syezd": Bakı Neft Sənayeçiləri Qurultayı Şurası nəzərdə tutulur.

"Bu layihə Ləvayehi-qanuniyyə komitəsində baxılıb…": qəzetdə "Ləvayehi-qanuniyyə" yerinə "Ləvazimi-Qanuniyyə" yazılmışdır.

"indiyə qədər böylə idarə yox idi": "böylə idarə" sözləri ilə Məhkəmə Palatası nəzərdə tutulur.

"Əhməd bəy oxuyur": Sosialistlər fraksiyasının sədri kimi sorğunu imzalayan Səməd vəy Ağamalıoğlu iclasda iştirak etmədiyindən, sorğunu eyni fraksiyadan Əhməd bəy Pepinov oxumuşdur.

Teleqraf xəbərləri

"Ağ kitab": Bir sıra ingilisdilli ölkələrdə hökumətin gələcək siyasi kursunu izah yaxud müxtəlif mövzularda sənədləri ehtiva edən rəsmi nəşr.

Qəzetələrdən

"Amerika Məclisi-Əyanında": İkipalatalı qanunverici hakimiyyət orqanı olan ABŞ Konqresinin yuxarı palatası (Senat) nəzərdə tutulur.

"Buffaloda": bu söz qəzetdə təhrif edilmiş formada verilmişdir. Buffalo şəhəri ABŞ-ın şimal-şərqində, Nyu-York ştatının şimal-qərb hissəsində yerləşir.

"zərərlərin ağır məsuliyyəti almanların…": xəbərin ardı kəsilmiş, oxunmur.

Müxtəlif xəbərlər

"Zemlya i volya": Azərbaycan sosialist-inqilabçılarının orqanı idi.

"qasiblərdən azad edəcəkdir. (?)": sual işarəsi qəzetdə qoyulmuşdur.

Dağıstan əhvalı

"Assinovskaya mövqifi": Assinovskaya – Rusiya Federasiyası tərkibində Çeçen Respublikasının Sunja rayonunda yerləşən stanitsanın (kəndin) adıdır. Qəzetdə bu ad təhrif edilmiş formada "Asinovka" kimi verilmişdir.

Nəzarətlərdə

"Ticarət və Sənaye Nəzarəti-cəliləsi": "böyük, cəlallı, uca" mənalarına gələn "cəlilə" sözü rəsmi yazışmalarda nazirliklərin adına əlavə edilirdi.

"Qafqaz-Merkuri" gəmiçilik cəmiyyəti [Пароходное общество "Кавказ и Меркурий"]: "Merkuri" gəmiçilk şirkəti 1849-cu ildə, "Qafqaz" gəmiçilik şirkəti isə 1858-ci ildə qurulmuş, elə 1858-ci ildə bu iki şirkət birləşərək "Qafqaz-Merkuri" gəmiçilik cəmiyyətini əmələ gətirmişdir. 1913-cü ildə isə "Qafqaz-Merkuri" ilə "Şərq Ticarət Anbarları Şirkəti"nin [Восточное общество товарных складов] birləşməsi nəticəsində KAMVO (birləşən şirkətlərin adlarının baş hərflərindən) adlı gəmiçilik şirkəti əmələ gəlmişdir.

"Vostoçnoye Obşestvo": "Şərq Cəmiyyəti" (Şərq Ticarət Anbarları Cəmiyyəti; Восточное общество товарных складов) Rusiyada böyük səhmdar cəmiyyətlərindən biri idi. 1893-cü ildə qurulmuşdu. Mərkəzi Sankt-Peterburq şəhəri idi. Yüklərin saxlanması, daşınması və sığortalanması ilə məşğul olmuşdur. 1917-ci ildə "Qafqaz-Merkuri Cəmiyyəti" ilə birləşmişdir.

"Məfkureyi-aliyyəmiz" şeiri üçün lüğət:

dövləti-növzad: yeni yaranan dövlət
nəcmü-hilal: ulduz və aypara
əqvami-aləm: dünya millətləri
həyati-növin: yeni həyat
Şərqi-ə'zəm: böyük Şərq, ulu Şərq
xəndeyi-ümmid: ümid təbəssümü
xütvə: addım
ənzari-əhlixak: yerüzü əhlinin nəzərləri
rəhgüzar: gedilən yol
qibtəbəxşi-miləl: millətlərin qibtə etdiyi
şayani-afərin: bəyənilməyə, afərin deməyə layiq
ə'dayi-namurad: muradına çatmayan düşmən
nəzmü-nizam: nizam-intizam, qayda-qanun
parlaq əməllər: parlaq arzular
müzəhhər: çiçəklənən; çiçəklərlə bəzənmiş
şahrahi-bariqədar: bərq vuran geniş yol
ülvi payə: uca mənsəb; uca məqam
xütveyi-mətin: mətin addım, sarsılmaz addım
rahi-kamal: kamillik yolu
mütəntən cəlal: təntənəli böyüklük, əzəmət, cah-cəlal
kainati-rüf'ət: ucalıq aləmi
şəhbali-irtiqa: ucalmaq qanadı
ənvari-e'tila: yüksəliş nurları; tərəqqi nurları
ənvari-intibah: intibah nurları
əzhari-intibah: intibah çiçəkləri
çəmən-arayi-mərifət: mərifət (elm və maarif, mədəniyyət) bağını bəzəyən
iqbalü-məs'ədət: uğurlu tale və xoşbəxtlik
………… (iki sıra nöqtələr) qəzetdə var.

Ticarət haqqında

"…geniş məmulat…": qəzetdə "məmulat" yerinə "məlumat" getmişdir.

"…məəttəəssüf etiraf etmək məcburiyyətindəyiz": qəzetdə "etiraf" yerinə səhvən "etiraz" getmişdir.

Bakı xəbərləri

"Kubinski küçə": Bakıda, indiki Zivərbəy Əhmədbəyov küçəsi.

"qəzetə vasitəsi ilə elan olunacaqdır. ………": yazının altındakı imza yırtılıb, oxunmur.

Ermənistanda

"kvestor": Parlamentlərdə daxili idarə işlərinə baxan şəxs.

"eser": Sosialist-inqilabçılar partiyasına mənsub şəxs.

"Zoryan": Ermənistan Parlamentinin üzvü David Zoryan nəzərdə tutulur; qəzetdə "Zobyan" getmişdir.

"Səhiyyə naziri Torosyan": çox güman ki, Ermənistanın Sosial Təminat və Əmək naziri olmuş Saak Torosyan nəzərdə tutulur.

"Azərbaycan" qəzetəsi kantoru tərəfindən

"və kağız baha olduğundan…": Elanın son sətri yırtılmış, oxunmur. Bu nömrədən etibarən qəzetin qiyməti 80 qəpikdən 1 manata qalxmışdır; elanda böyük ehtimalla bundan danışılır.